

MAANDBLAD

UITGEGEVEN DOOR HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG.

Maandelijksche Vergadering
te SITTARD, Oranje-Hotel, tegen 7 uur,
WOENSDAG 26 JULI a.s.

Verslag der Maandelijksche Vergadering, gehouden te Sittard den 24 Mei l.l.

Tegen 7 uur wordt de vergadering geopend. Met den Voorzitter zijn aanwezig de heeren: F. Arnoldts, Dr. J. Beckers, A. v. d. Camp, F. Clerx, de Gier, Dr. v. d. Meer, Pater H. Schmitz S. J., van Rummen, Sprenger, Swart.

De Voorzitter deelt mede, dat de heer M. Dumoulin, boomkweker te Hoogeruts, Noorbeek, aan 't Genootschap eene levende kleine Hazelmuis ten geschenke heeft gegeven, die zich thans bevindt in 't Museum te Maastricht.

De heer v. d. Camp heeft gehoord, dat in de buurt van Schinveld reeds jaren geleden kleine hazelmuisen zouden gevonden zijn.

De heer Sprenger spoort de leden aan om een bezoek te brengen aan den Museumtuin, die in Mei en Juni vooral op z'n mooist is. In de afgelopen week nog werden er 120 verschillende bloemsoorten in uitgezaaid.

Vervolgens laat hij enkele planten zien, uit den Museum-tuin meegebracht, o.a. een forsch exemplaar van *Muscari comosum*, *Plumhyacint*, *Fragaria elatior*, Tuinaardbei, waarschijnlijk de Stamplant van onze aardbeien; *fragaria elatior* is vrij steriel; *Atropa Belladonna*, Wolfskers. In den Museumtuin heeft deze plant 'n doorsnee van 1½ Meter; daar ter plaatse is ook een exemplaar met gele vruchten; *Aristolochia climatis*, Pijpbloem; verder twee bloemen eener *Carduus*, waarvan hij niet zeker weet of 't *Carduus hamulosus* is. Nog deelt de heer Sprenger mee, dat hij in z'n particulieren tuin o.a. heeft staan: *Corydalis lutea* en *ochroleuca*, gele en geelwitte helmblom. Uit zaad van deze planten gewonnen, is een exemplaar verschenen, 'twelk zich gedraagt als 'n klimplant. Door een collega te Lisse werden den heer Sprenger de verschillende wildgroeiende bo'gewassen gevraagd; daarom houdt de heer Spr. zich bij de leden hiervoor aanbevolen; welkom zijn b.v. *tulipa silvestris*, *muscari*, *scilla* enz.

Dr. v. d. Meer vertoont 'n takje van 'n peer waaraan een scheut met bloemen. De heer Sprenger zegt, dat zich dit verschijnsel meermalen voordoet, vooral bij bepaalde peersoorten. De heer van Rummen constateerde 'tzelfde bij wilde kastanjes.

De heer Swart laat een gedroogde plant rondgaan, afkomstig uit 'n tuin te Maastricht; graag zou hij weten welke plant 't is. Men houdt ze voor eene *Scilla*.

H. Schmitz S. J. doet verschillende vragen en mededeelingen. Hij vraagt a) of het niet mogelijk is, bij de nummers van het Maandblad in de toekomst voor paginatie te zorgen. Tenzij er bezwaren van techuischen aard zijn, zou het, z.i., aanbeveling verdienen, dat het Maandblad gepagineerd werd, hetzij doorlopend voor elken jaargang, hetzij elk nummer op z'ch. Zonder paginatie immers is het niet mogelijk, een in het Maandblad verschenen wetenschappelijk opstel nauwkeurig te citeeren. Daarbij komt, dat paginatie bij dergelijke tijdschriften algemeen gebruikelijk schijnt te zijn en vermoedelijk geen enkele reden bestaat, om bij het Maandblad van dat gebruik af te wijken. In verband hiermede wenscht spr. nogmaals het voorstel te doen om in het Jaarboek van het Genootschap telkens de datum van het verschijnen te vermelden, liefst in de vorm van een uitdrukkelijke nota op een der eerste bladzijden (b.v. bij het Jaarboek van 1915 „Uitgegeven 16 April 1916"). Waar het Jaarboek reeds bij herhaling voor beschrijving van nieuwe soorten gebruikt werd, is nauwkeurige datering daarvan hoogst wenschelijk, om bij eventuele synonieme beschrijvingen uit te kunnen maken, welke naam de prioriteit heeft.

De Voorzitter antwoordt, dat er in 't vervolg met deze zeer billijke en gegronde verlangens van Pater Schmitz rekening zal worden gehouden. Vanaf e. k. Nieuwjaar zal 't Maandblad gepagineerd worden.

b) Vervolgens vraagt spr. of iemand nadere inlichting kan geven over haarwormen resp. over het dier, wat hier in de wandeling met dien naam wordt aangeduid. Het zou een behaarde worm (of insectenlarve?) zijn, die tusschen de teenen van koeien onder de huid leeft. Een schweizer te Sittard toonde hem een koe, die op de achterpooten moeilijk kon loopen en hij aanraking tusschen de teenen teekenen van hooge gevoeligheid gaf. Ook was daar ter plaatse ettervorming te constateeren. Uit de litteratuur is Spr. geen dergelijke parasiet bekend. Een Oestridentlarve kan hier niet in het spel zijn, daar hier te lande geen Oestrident voorkomen, wier larven aan de extremiteten van groote zoogdieren zouden leven.

Geen der aanwezige leden kon over deze vraag nadere inlichting geven.

c) Voor de derde vraag had spr. op de aanwezigheid van onze botanische autoriteit, Dr. A. de Wever gerekend, die echter verhinderd was aan de vergadering deel te nemen. In diens mededeeling over het Groote Hoefblad (*Petasites offi-*

cinalis L.) in de laatst verschenen Nrs. 3 en 4 van 't Maandblad worden slechts 2 soorten van exemplaren onderscheiden, n.l. 1) waar in ieder bloemhoofdje de afzonderlijke bloempjes meendeels tweeslachtig, buisvormig en onvruchtbaar zijn, terwijl een klein aantal (aan den rand) vrouwelijk, draadvormig en vruchtbaar zijn; 2) waar ze voor het grootste gedeelte vrouwelijk zijn met enkele tweeslachtige bloempjes op 't midden der schijf.

Spr. nu meent te Sittard en Valkenburg exemplaren te hebben opgemerkt, waarvan de afzonderlijke bloempjes in de onderzochte hoofdjes zonder uitzondering tweeslachtig en vruchtbaar waren, althans in dien zin, dat van onvruchtbaarheid uiterlijk geen teeken te zien was. Onder de binoculaire microscoop zag hij overal de geopende helmknoppen met normaal stuifmeel en een goed ontwikkelde stamper, wiens uiteinden nog niet uiteen geweken waren, omdat de plant blijkbaar protandrisch is. 't Is natuurlijk wel mogelijk, dat deze tweeslachtige bloemen, niettoegenstaande haar uiterlijk normaal voorkomen, feitelijk geen vruchten brengen en in dien zin onvruchtbaar zijn, zoodat zij vrijwel beantwoorden aan de termen der beschrijving sub 1. Maar aangezien elders het voorkomen van volop tweeslachtige en vruchtbare exemplaren van *Pelastites officinalis* — dus een derde vorm — werd waargenomen en vermeld (zie b.v. O. v. Kirchner, Blumen und Insekten, bl. 190 en 191), zoo zou de vraag geopperd kunnen worden, of we soms dergelijke exemplaren in de door spr. onderzochte gevallen voor ons hebben.

De mededeelingen betreffen de volgende onderwerpen: a) *Drilus flavescens* en *concolor*; b) Twee diptera, nieuw voor de Limburgsche en Nederlandsche fauna; c) Het aantal Malpighische vaten bij Phoriden.

a. De aansporing, gedaan op de Februari-vergadering, heeft tot gevolg gehad, dat verschillende leden ijverig naar slakkenhuisjes hebben gezocht of hebben doen zoeken om ze aan den Spr. voor het kweken van *Drilus*-kevers ter hand te stellen. Spr. bedankt vooral de heeren Dr. Beckers en Sprenger. De huisjes, door den laatstgenoemde te Meerssen verzameld, leverden behalve zekere Phoriden, ook verschillende reuzenexemplaren van *Drilus flavescens*. *Drilus concolor* was echter uit dit materiaal evenmin te verkrijgen als uit de honderden huisjes te Oud-Vroenhoven door P. Berndsen S. J. bijeengebracht. Waarschijnlijk sluiten de twee *Drilus*-soorten, die ten opzichte van haar voedsel concurrenten zijn, elkaar in een en dezelfde strek uit. *Drilus flavescens* duldt er geen *concolor*, en waar eerstgenoemde soort veel grooter en sterker is, neemt zij de gunstigste terreinen in beslag, zoodat zij in Nederland waarschijnlijk uitsluitend in de krijtzone van Zuid-Limburg wordt aangetroffen. *Drilus concolor* verwacht spr. in Limburg alleen op sterk kalkhoudenden grond buiten het krijt, b.v. te Geulle en Spaubeek, waar veel slakken voorkomen, zelfs *Helix pomatia*.

Buiten Limburg werd het mannetje van *D. concolor* gevangen te Oosterbeek, Vianen en Rotterdam. Het wijfje was in Nederland nooit waargenomen, totdat dit jaar op 7 April, op verzoek van ons medelid Dr. Romijn, diens familielid, Mej. A. van Eek te Vianen, een aantal slakkenhuisjes verzamelde, waaruit spr. een wijfje van de zoo lang gezochte soort kweekte. Het zeldzame diertje werd aan Jhr. Dr. Ed. Everts, den Haag, voor zijne

standaard-collectie van Nederlandsche kevers aangeboden, die het geschenk met hartelijke dankbeluiging aanvaarde.

b. Het is thans ook gelukt, de *Borborus*-soort uit de Maastrichtsche mergelgrotten te determineren, waarvan in het Maandblad April 1913 (Nr. 4) gewag werd gemaakt. Het diertje beantwoordt aan de beschrijving van *B. notabilis* Collin uit Engeland. Maar terwijl Collin alleen het mannetje (in één exemplaar) kende, bezit Spr. ook het wijfje. Is het niet verbazend, hoeveel zeldzaamheden op entomologisch gebied „de berg” (de grot van den Louwberg onder Oud-Vroenhoven) al heeft opgeleverd? Een ander vliegsoort, nieuw voor de Nederlandsche fauna, vond spr. dezer dagen onder een dooden mol: *Chaetoneurophora fennica* Becker, in gezelschap van twee andere soorten van hetzelfde geslacht, n.l. *Ch. caliginosa* Meigen en *Ch. curvinervis* Becker.

c. De laatste vondst werd, door een toeval, aanleiding tot een hoogst interessante ontdekking op anatomisch gebied. Een der exemplaren van *Ch. fennica* n.l. werd, wegens beschadiging, voor dissectie opgeofferd en spr. constateerde daarbij het aanwezig zijn, bij deze Phoride, van slechts drie malpighische vaten. Hetzelfde feit had Assmuth enkele jaren geleden voor *Termitoxenia* vastgesteld, zonder een verklaring van dit uiterst merkwaardig getal, dat volgens hem anders nergens bij volwassen insecten voorkomt, te kunnen geven. De verklaring ligt volgens Spr. in de verwantschap der *Termitoxeniiden* met de Phoriden. Door het onderzoek van verschillende inlandse genera der Phoridae is hem gebleken, dat het drietal van *Vasa Malpighii* bij deze vliegenvlucht veel voorkomt en zich uit het normale viertal heeft ontwikkeld langs een weg, die nog duidelijk te volgen is. Spr. hoopt binnen kort een meer uitvoerige studie hierover te kunnen uitgeven.

De Voorzitter dringt aan op tijdige toezending van bijdragen voor 't Maandblad, mede doet hij 'n beroep op de leden, om meer loczendingen van copie dan zulks tot nu toe het geval is geweest. 't Maandblad moet niet geredigeerd worden door slechts een paar personen, dit klemt te meer omdat er anders geene afwisseling van onderwerpen genoeg is.

In den tuin van Dr. Beckers, doet zich telken jare 't verschijnsel voor, dat de taxussen dorre takjes krijgen. Dr. Romijn had hem meegedeeld, dat zulks veroorzaakt werd doordat kevertjes deze takjes aanvrazen. Dr. Beckers heeft daarom thans enkele taxussen „uitgeklopt” boven een regenscherm; 't resultaat was, dat hij honderden kleine grijzbruine snuitkevers ving, waarvan hij er enkele heeft meegebracht. Ook toont hij 'n paar aangevreten takjes, die allemaal op dezelfde wijze ringvormig van de schil zijn beroofd.

De heer Sprenger houdt 't kevertje voor een *Otiorrhynchus*.

Pater H. Schmitz zal 't beestje nader determineren. (Zie elders in dit Maandblad).

Om deze keverplaag te bestrijden meent de heer Sprenger dat 't goed is om, begin April, lijmbanden rondom de boomen aan te brengen. 't Kevertje toch kan niet vliegen en kruipt, als 't begin April uit den grond komt, waarin 't verpoot heeft, tegen de boomen op.

In boomkwekerijen doet *Otiorrhynchus* niet zelden onnoemelijk veel schade. O.a. werd 't den heer Sprenger toegestuurd uit kwekerijen te Lot-

tum en Raath-Bingelrade.

De heer van Rummelen deelt mede dat hij op eene excursie, gehouden half Mei van dit jaar, de Geelbuikpad (*Bombinator pachypus*) vond in de wagensporen van den weg Landraad-Crapoel even benoorden de eerste plaats. Waar verschillende auteurs meenen, dat deze beestjes alleen in kalkhoudende wagensporen vertoeven moeten we, aldus de heer v. R., opmerken, dat daar ter plaatse van kalk geen sprake kan zijn.

Verslag der Maandelijksche Vergadering te Maastricht op 11. 29 Juni.

Toen op de Maandelijksche vergadering te Sittard, den 24 Mei 11., 't voorstel werd gedaan, om de Juni-bijeenkomst te doen plaats vinden in Maastricht, werd er zoo hier en daar gevreesd, dat deze verandering geene verbetering zou blijken te zijn.

De vergaderingen in Sittard, redeneerde men, werden goed bezocht. Zou dat in Maastricht ook wel 't geval zijn?...

Waarom dus verandering aangebracht?...

Deze vrees is ongegrond gebleken.

Te Maastricht hadden we 'n druk bezochte vergadering. En wat ons vooral genoeg deed, was de aanwezigheid daár van zoovele onderwijzers.

't Hoofddoel toch van Museum en Museum-tuin te Maastricht is: ze dienstig te doen zijn voor het Onderwijs.

Om dit doel te bereiken is 't noodig, dat 't onderwijzend personeel in Limburg met 't Museum en den tuin kennis make. Uit die kennismaking volgt dan op den duur vanzelf — we twifelen er geen oogenblik aan — een druk bezoek met de leerlingen en kan dien leerlingen aanschouwelijk onderwijs in Natuurlijke historie gegeven worden.

Wij weten uit eigen ervaring, hoe geen enkel vak er zich meer toe leent, om prettig en met vrucht gedoeërd te worden, dan plant- en dierkunde, maar weten óók, dat het voor den leerling 'n martelarij kan worden, als de leeraar er niet op uit is, om aan zijn klasse de plant of 't dier, waarover hij handelt, te laten zien.

En waar, naar ik stellig hoop, er op onze scholen méer en méer gebroken gaat worden met de oude methode, om de hersens der kinderen te plagen met allerlei kennis over leeuwen en tijgers, otifanten en rhinocerossen, tropische boomen en exotische kruiden, terwijl er met geen woord haast gesproken werd van onze inheemsche fauna en flora, zijn Museum en Museum-tuin van des te meer belang.

Zij toch bergen, of zutten binnenkort bergen, alles wat er in ons mooi Limburg groeit en bloeit, loopt en vliegt, kruipt en zwemt en maken 't den leeraar mogelijk om, in heel korten tijd, de leerlingen 'n schat van natuurhistorische kennis bij te brengen.

De aanwezigheid dan te Maastricht van zoovele onderwijzers stemde ons tot vreugde. Voor „tempering“ dier vreugde had ditmaal Dr. de Wever gezorgd.

Want, ofschoon punt één der agenda luidde: „beziichtiging van den Museumtuin, onder leiding van Dr. A. de Wever“... was de dokter niet zichtbaar...

Dokters zijn menschen, die nooit zeker zijn van vrijen tijd.

De dokter van Nuth verkeert, in dit punt, in geen betere conditie dan zijn collega's.

Dies kunnen en mogen we hem niet kwalijk nemen, dat hij te Maastricht... schitterde door afwezigheid.

Trouwens, hij en de heer Sprenger hebben er voor gezorgd, dat een bezoek aan den Museum-tuin óók zonder leiding, immer de moeite waard is.

De vele honderden planten toch hebben zij tweeën netjes van etiketten voorzien.

Dank ook hun beider voortdurende zorgen is er tusschen al die verschillende gewassen in den tuin, zóó'n orde en regelmaat, dat eenieder, die maar iets voor onze wilde flora voelt, er met genoeg uren lang zal tusschen vertoeven.

Punt één der agenda kunnen we daarom, ondanks de afwezigheid van den leider, in alle gerustheid, wel geslaagd heeten.

Moge 't tot resultaat hebben, dat de Museum-tuin zich méer en méer in veler belangstelling gaat verheugen!

't Was, na beziichtiging van den tuin, den Voorzitter 'n aangename taak den aanwezigen, 'n hartelijk welkom toe te roepen in een der zalen van 't Museum. Met vreugde mocht hij er op wijzen, hoe de stad Maastricht er op uit is om van 't Museum-gebouw te maken, wat er van te maken is.

En er is iets van te maken!

De tot nu toe uitgevoerde herstellingswerken zijn van dien aard, dat we op goeden grond mogen zeggen: „het Natuurhistorisch Museum wordt een der mooiste, meest pittoreske gebouwen van gansch Maastricht!“...

P. H. Schmitz S. J. deelt mede, dat de boktor *Dorcadion fuliginator*, tot nu toe nog niet op Nederlandsch grondgebied aangetroffen, in den laatsten tijd in verschillende exemplaren te Brunssum en in de Brunsummerheide ontdekt werd. Het is de WelEerw. Heer P. Wilfridus Riswiek O.S.B. uit de Abdij Merkelbeek, voor wien het was weggelegd, deze belangrijke vondst te doen.

Al lang hadden Nederlandische coleopterologen dezen bokkever gezocht, daar hij in de Belgische Kempen (tusschen Hasselt en Maastricht) reeds was waargenomen en men dus zijne aanwezigheid in Zuid-Limburg, rechts van de Maas, met groote waarschijnlijkheid vermoeden kon.

Het geslacht *Dorcadion* is in Zuid-Europa door vele soorten vertegenwoordigd.

Dorcadion fuliginator is de eenige, die meer naar het Noorden doordringt.

Men onderscheidt een vorm met zwarte dekschilden en een andere, waarvan de dekschilden geheel grijs bestoven zijn. De Brunsummer exemplaren behooren tot deze laatste.

Vervolgens doet spreker een beroep op de leden van 't Natuurhist. Genootsch. om hem behulpzaam te zijn in 't opzoeken van nieuwe vindplaatsen der Reuzenmier, *Camponotus herculeanus ligniperda*, tot nu toe alléén in Limburg gevonden bij Venlo en Sittard.

Hij meent, dat haar verborgen levenswijze oorzaak is dat ze zoo zelden werd aangetroffen.

Het beste middel om de nesten dezer mier te vinden is: 't verwijderen van de moskorsten rondom den voet van eikeboomen, vooral als deze op zonnige heuvels staan.

De heer Sprenger tiel ter beziichtiging rondgaan een buisje met groote parasieten, welke hij dien middag, op een gierzwaluw in den Museum-tuin gevonden, had verzameld.

P. Schmitz herkende de diertjes als z.g. luisvliegen, behoorende tot de soort *Oxypteron pal-*

lidum Lalr., en geeft eenige nadere inlichtingen over deze eigenaardige pupipare Diptera, waarvan de meest gewone vertegenwoordigster, zonder twijfel, de schapenluis *Melophagus ovinus* is, welke ook in Limburg overal op schapen voorkomt.

De heer J. P. Schoonhoven demonstreert 't nest van een boekvink. Dit nest had gezeten op een houten paal. Opvallend was 't, hoe het vinkenpaar het nestmateriaal en den nestvorm had weten aan te passen aan 't voorwerp waarop 't nest geplaatst was geworden.

Waar de heer Schoonhoven ditmaal voor 't eerst 'n vergadering van 't Natuurh. Genootschap bijwoont, meent de voorzitter verplicht te zijn den heere Sch. er op te wijzen, dat zijn trouw verschijnen op de maandelijksche vergaderingen ten eerste geapprecieerd zou worden. „Immers, aldus de Voorzitter, de heer Schoonhoven geeft, door 't demonstreeren alléén van dit nestje, blijkt, dat hij „kijk heeft op de natuur.”

Juist dergelijke „kijkers” moeten we op onze vergaderingen hebben.

Zij toch maken onze bijeenkomsten prettig, en doen ze, wat 't voornaamste is, in hooge mate leerzaam zijn.

Alhoewel de heer Sprenger voor deze vergadering eene lezing had aangekondigd, had hij gemeend zijne spreekbeurt te moeten afstaan aan Prof. Keuller.

Op de maandelijksche vergadering, gehouden te Sittard den 29 Maart 11., had Mevrouw van Itterson-Rotgans de vraag gesteld, of niemand der aanwezigen 'n verklaring kon geven van 't ontstaan der vuursteenen.

Een hunner had toen gezegd, dat dergelijke steenen zich gevormd zouden hebben rondom een reeds bestaand voorwerp.

't Was naar aanleiding van dit antwoord — waarmee de heer Keuller zich niet gansch en al kon vereenigen — dat hij eene „causerie”, zooals hij 't noemde, hield over vuursteenen.

'n Uitgebreide collectie vuursteenen en voorwerpen, welke met vuursteen in nauw verband staan, diende ter verduidelijking van wat Professor Keuller, die op dit gebied zoo goed thuis is, op de vergadering uiteenzette.

In 't eerstvolgend Maandblad zullen we 'n „causerie” uitgebreid behandelen.

Nieuwe planten in den Museum-tuin.

Gagea arvensis Schult.
Akker geelster.
Gagea stenopetala Rehb.
Weide geelster.
Gagea spathacea Salisb.
Scheede geelster.
Euphorbia amygdaloides L.
Amandel wolfsmelk.
Epilobium montanum L.
Bergbastaardwederik.
Fritillaria Meleagris L.
Kievietsbloem.
Primula officinalis Jacq.
Gewone sleutelbloem.
Thlaspi alpestre L. *calaminare* Lej.
Barbarea vulgaris R. Br. B, *arcuata* Rehb.
Coronopus Ruelli All.
Gewone Varkenskers.
Hypéricum perforatum L.
S. Janskruid.

Geranium sylvaticum L.
Bosch oievaarsbek.
Euphorbia Lathyris L.
Koffieboon.
Oenothera Lamarckiana Ser.
Grootbloemige Nachtkaaers.
Oenothera biennis L.
St. Teunisbloem.
Cytisus sagittalis Koch.
Pijlbrem.
Vinca minor L.
Maagdepalm.
Polemonium coeruleum L.
Speerkruid.
Lysimachia nemorum L.
Boschwederik.
Hyoscyamus niger L.
Bilsenkruid.
Mentha aquatica L.
Watermunt.
Mentha aquatica × *arvensis*.
Leonurus Cardiaca L.
Hertsgespan.
Polystichum Oreopteris D. C.
Berg Niervaren.
Polystichum cristatum Rth.
Kamdragende niervaren.
Asplenium Rula muraria L.
Steenruit.
Osmunda regalis L.
Koningsvaren.
Pteris aquilina L.
Adelaarsvaren.
Oenanthe peucedanifolia Poll.
Varkenskervelbladig Torkruid.
Luzula albida D. C.
Witte veldbies.
Geum rubellum Ehr.
Coronilla varia L.
Bont Kroonkruid.
Vicia pannonica Jacq.
Hongaarsche wikke.
Medicago arabica All.
Gevlekte rupsklaver.
Lathyrus tuberosus L.
Aardakker.
Digitalis lutea L.
Geel Vingerhoedskruid.
Scilla campanulata L.
Centaurea Calcitrapa L.
Sterredistel.
Asperula cynanchica L.
Wit ruwblad.
Arabis arenosa Scop.
Zand scheefkelk.
Chelidonium majus L. *laciniatum*.
Senecio nemorensis Jacq. —
Melilotus albus Desr.
Witte Honingklaver.
Neslea paniculata Des.
Vinkenzaad.
Malva verticillata L.
Kransmalva.
Sideritis montana L.
IJzerkruid.
Nicandra physaloides Gaertn.
Gifbes.
Cirsium corymbosum Scop.
Wolfige vederdistel.
Thalictrum flexuosum Bernh.

Chenopodium glaucum L.
 Zeegroene ganzevoet.
Trientalis europaea L.
 Zevenster.
Stachys germanica L.
 Wollige Andoorn.
Plantago major L. purp.
Medicago media Pers.
 Gele Luzerne.
Carduus nutans L.
 Knikkende distel.
Bifora radians M. B.
 Holzaad.
Briza minor Host.
 Klein Liefdegras.
Meiblotus (Trigonella) coeruleus Ser. procumbens.
Corydalis claviculata D. G.
 Windende helmblom.
Carduus macrocephalus Desv.
Hippuris vulgaris L.
 Lidsteng.
Chenopodium murale L.
 Muur ganzevoet.
Xanthium strumarium L.
 Ongedoornde stekelmoot.
Prunella vulg. L. fl. Alb.
 Gewone Brunel.
Asarum europaeum L.
 Mansoor.
Vaccaria Parviflora Much.
 Koekruid.
Asperula tinctoria L.
Asperula odorata L.
 Lieve vrouwe bedstroo.
Festuca Duriuseula L.
 Hard Zwenkgras.
Scilla nutans L.
 Bosch hyacint.
Phyteuma spicatum L.
 Aardragende Rapunzel.
Empetrum nigrum L.
 Kraaiheide.
Rumex spinoza Campd.
 Harde Zuring.
Phleum asperum Jacq.
 Ruw Doddegras.
Torilis microcarpa Bess.
Amaranthus blitoides Wats.
Turritis glabra L.
 Torenkruid.
Draba muralis L.
 Hongerboempje.
Viola altaica Pall.
 Groot viooltje.
Althaea hirsuta L.
 Ruwe Heemst.
Bromus briziformis F en M.
 Trilgrasdravik.
Sisymbrium Loesclii L.
 Loesels Raket.
Rumex domesticus Hartm.
 Huis Zuring.
Anthemis ruthenica MB.
 Rutheense Kamille.
Medicago falcata L.
 Sikkel Rupsklaver.
Atropa Belladonna L. fr. lut.
 Geelvruchtige wolfskers.
Cirsium lanceolatum Scop. fl. alb.
Carduus hamulosus Ehrh.

Asperula arvensis L.
 Akker ruwblad.
Dipsacus sylvestre Mill.
 Wilde Kaardebol.
Melilotus indicus All.
 Kleinbloemig Honigklaver.
Setaria verticillata P. B.
 Krans naalbaar.
Lavatera trimestris L.
 Grootbloemige Lavatera.
Bromus ramosus Huds.
 Ruwe dravik.
Centaurea nelitemis L.
 Malteser centaurie.
Trifolium tomentosum L.
 Viltige klaver.
Anthemis altissima L.
Helminthia echinoides Gaertn.
 Dubbelkelk.
Carex cyperoides L.
Avena pratensis L.
 Weide havergras.
Potentilla agrimonoides Pursh.
Valerianella auricula D. C.
Plantago Lagopus L.
Erica cinerea L.
 Grauwe Dopheide.
Blitum virgatum L.
 Roode aardbei spinazie.
Erysimum orientale R. Br.
 Witte steenraket.
Fumaria capreolata L.
 Rankende Duivenkervel.
Armeria elongata Hoffm.
 Eng-gras.
Gnaphalium officinale L.
 Genadekruid.
Pulegium vulgare Mill.
 Polei.
Mentha rubra Huds.
Galeobdolon luteum Huds.
 Gele Doovennetel.
Tenacium Botrys L.
 Tros Gamander.
Ajuga reptans L. fl. alb.
 Wit kruipend zenegroen.
Lonicera Perelymenum L.
 Kamperfoelie.
Valeriana dioica L.
 Kleine valeriaan.
Meum athamanticum Jacq.
Petasites officinalis Much.
 Groot rood hoefblad.
Inula Helenium L.
 Echte Alant.
Dipsacus pilosus L.
 Behaarde Kaardebol.
Carduus acanthoides L.
 Veeldoornige distel.
Oncopordon Acanthium L.
Achusa officinalis L.
 Ossetong.
Achusa sempervirens L.
 Overblijvende ossetong.
Silene inflata Sm. latifolia Sel. en Kil.
Poa sudetica Haenke.
 Berg beemdgras.
Rumex salicifolius Weium.
Rumex alpinus L.
Bunias orientalis L.
 Hardvrucht.

Rapistrum Perenne All.
Rapistrum.
Epipactis atrorubens Hoffm.
Bruinroode Moeraswortel.

Otiorrhynchus singularis L. op Taxus.

De snuittor, door Dr. Beckers op de laatste maandvergadering meêgebracht en als schadelijk voor taxus opgegeven, werd door mij gedetermineerd naar Everts, Coleoptera Neerlandica, als *Otiorrhynchus singularis* L. Everts zegt niet, dat deze keversoort op taxus aangetroffen wordt, maar noemt wel een groot aantal andere planten: „..... zeer gemeen op allerlei jonge boomen, heesters en kruidachtige planten; ook op dennen en bloeienden Meidoorn. Somis schadelijk aan jonge eiken, vruchtbomen, Pelargoniums, rozen en frambozen; zij werd 's nachts knagende aan rozen aangetroffen, terwijl zij overdag zich verborgen houdt. Bij Goes als schadelijk waargenomen door het afvreten der knoppen van entloten der vruchtbomen.” i.e. Vol. II, p. 570.

Ook Kaltenbaeh, Pflanzenfeinde, kent geen *Otiorrhynchus* als vijand van *Taxus*.

Deze snuittorren zijn blijkbaar in hoogen graad polyphag. *Otiorrhynchus singularis* L. is overigens synoniem met *picipes* F. en *granulatus* Herbst.

Sittard.

H. SCHMITZ, S. J.

Trientalis europaea L.

(Zevenster).

Voor eenige weken zond me Dr. Ploem uit Vaals *Trientalis europaea* L., met mededeeling, dat ze in vrij groote hoeveelheid op Nederlandsch gebied groeit.

Tot nu toe was ze nooit in Zuid-Limburg aangetroffen.

In Noord-Nederland is Zevenster slechts op enkele plaatsen aanwezig (ter Apel, Staphorst, Denekamp en nog een paar andere plaatsen in dezelfde streek).

In naburig Belgisch gebied zag ik haar (nog vóór den oorlog) vrij veel in 't bosch tusschen Teuven en St. Maartensvoeren (Koenbosch) en verder bij Baraque Michel en Stavelot.

Bij Aken is de groeiplaats door verbouwing zoo goed als verdwenen.

Haar totaal geografisch gebied omvat vooral Noord- en Midden-Europa; maar bovendien komt ze ook voor in Siberië en Japan.

* *

De verspreiding van *Trientalis*, voor wat 't naburig Belgisch, Duitsch en Nederlandsch gebied betreft, herinnert aan die van vele andere planten, welke in de Ardennen en Eifel veelvuldig voorkomen, in Zuid-Limburg al afnemen, maar waarvan men hier en daar voortzettingen aantreft over Noord-Limburg (Mook), Veluwe, Overijsel tot in Drenthe, dus allemaal grensprovincies, terwijl ze in de overige provincies vrijwel ontbreken, zooals 't geval is met o.a. *Equisetum silvaticum*, *Galium silvaticum*, *Ranunculus nemorosus*, *Amelanchier*, *Senecio Fuchsii*, enz.

Met de geologische formaties alléén kan dit verschijnsel niet verklaard worden.

* *

Trientalis maakt deel uit van de Primulaceëenfamilie en wordt vaak ingeschreven bij het geslacht *Lysimachia*; maar ze verschilt hiervan, doordat de bladeren hoofdzakelijk aan den top van den stengel rosetachtig gerangschikt zijn, terwijl ze bij *Lysimachia* over den heelen stengel verspreid zitten.

De tengere, 7—10 c.M. hooge stengel draagt in de bladoksels, aan lange, slanke steeltjes, 1—2 witte stervormige bloemen, die meestal zeventalige bloemdeelen hebben, doch nu en dan ook van 6—8 kunnen varieeren, evenals de bolvormige doosvrucht met 6—7—8 kleppen kan openspringen.

Zelden is de bloemkleur rose.

* * *

Trientalis groeit liefst in vochtige, schaduwrijke bosschen; haar heel lichaamsgestel wijst daar al op.

Ze behoort tot de gewassen, welke deels hun voedsel putten uit vergane bladeren. Rottingsbacteriën ontledezen afval zoodanig, dat er organische verbindingen ontstaan, welke direct door de daarvoor speciaal ingerichte zuigwortels van deze plantengroep kunnen opgenomen worden.

De rest der stofwisseling wordt bezorgd door de groene bladeren.

Evenals de zwammen, die 't eten moeten bereiden voor een andere plantengroep, aan een bepaalde omgeving gebonden schijnen te zijn, zullen ook deze rottingsbacteriën niet lang in functie blijven, wanneer men zulke humusplanten in anderen grond overbrengt, zelfs niet als dit geschiedt door een grooten aardkluit van haar standplaats mee te nemen. Evenmin zouden zaailingen van dergelijke planten in ergens anders liggenden humusgrond lang leven.

Nochtans dunkt me, te oordeelen naar wat ik ondervond bij overplanting en uitzaaiing van boschbessen, *Pirola* en andere, dat er toch wel goede resultaten met de cultuur te bereiken zijn, mits men tevens ook aan alle invloeden (temperatuur, belichting, vocht enz.), waaraan zulke planten in de natuur bepaalde eischen stellen, tracht te voldoen.

In ieder geval hielden ze 't tot nu toe langer uit en waren fleuriger dan orchideeën.

* * *

We vleien ons met de hoop, dat daar in Limburg's Zuid-Oosthoek, waar Eiffel en Ardennen tegen elkaar uitloopen, nog menige rareiteit zal aan den dag komen, nu er een deskundig, ijverig lid van ons Genootschap voor goed gevestigd is.

Want om de flora eener streek, (zelfs van een kleine) goed te leeren kennen, moet men er wonen; dat hollen zoo nu en dan 'ns door Zuid-Limburg haalt voor die keunis weinig uit.

Nuttli.

A. DE WEVER.

De Nederlandsche mieren en haar gasten.

Zooals men weet zijn „de Nederlandsche mieren en haar gasten” van Pater Schmitz S. J. in afzonderlijken boekvorm uitgekomen. Zonder uitzondering luiden de tot nu toe verschenen recensies allergunstigst.

Dr. A. C. Oudemans schrijft er o.a. over in de „Levende Natuur”: „Een heerlijk boek voor jongens. De Nederlandsche mieren en haar gasten, door H. Schmitz. Een mierenboek zou men het kunnen noemen. Maar niet in denzelfden zin als van een

keverhoek, of een vlinderboek. Het is geen boek, waarin men alle mieren van Nederland of van Europa, afgebeeld en beschreven vindt, of ermee kan determineeren. O neen! Het is een boek, dat het leven der vlijtige dwergen beschrijft, een werkje, dat boeit van het begin tot het eind!

Ik heb het gelezen en ervan genoten, zooals alleen een natuurliehebber genieten kan! Wat mij vooral boeide, dat zijn de geleidelijke opeenvolging der verschillende onderwerpen, de gemakkelijk te volgen verhaaltrant, de heerlijke humor en de pakkende scènes.

Eerst krijgen we eene beschrijving der gemakkelijk te vervaardigen kunstnesten; dan wordt ons verteld, hoe we die bevolken moeten en hoe zij dan voor ons een bron zijn van studie en genot. Daarna worden van de in ons land voorkomende voornaamste soorten beschreven: het uiterlijk, de inwendige bouw, de nestbouw, haar onderlinge gedragingen en hare verhoudingen tegenover hare verschillende gasten, haar zorg voor het kroost, enz. enz., na elke beschreven soort gevolgd door een overzicht der bij die soort waargenomen gasten.

Aan het eind vinden we nog een hoofdstuk over de verspreiding der mieren, haar systematiek, haar zieleven, instinkt, of verstand. Dat niet ieder het in sommige conclusies met den schrijver eens kan zijn, spreekt van zelf; maar dit doet geen afbreuk aan de innerlijke waarde van het werkje.

56 afbeeldingen, schetsen, foto's, alleraardigste teekeningen, prachtig geslaagde natuurpronamen levendigen de 150 bladzijden in niet geringe mate.

Het werkje is uitgegeven door het Natuurh. Genootschap in Limburg, Museum Looiersgracht, Maastricht, en is voor den geringen prijs van f 0.90 verkrijgbaar."

* *

Leden van het Nat. Hist. Gen., heeren onderwijzers vooral, wilt ge medewerken om dit „heerlijk boek voor jongens” alom onder onze Nederlandsche jongens te verspreiden?.....

Ons Museum.

Bij gelegenheid van de Maandelijksche vergadering te Maastricht op 29 Juni l.l. werden ons van verschillende kanten vragen gesteld over de voormalige geschiedenis van „Ons Museum”.

We achten het daarom niet ondienstig de historie van dit gebouw hier in 't kort te memoreeren.

Calvariënberg, de thans wijd en zijd bekende ziekeninrichting van Maastricht, had in 1628, al binnen zijne muren een Convent van Zusters, die zich in dat jaar belastten met de verpleging van Maastrichter zieken.

Lang echter mocht haar heilzaam werk niet duren want in 1670 werden de regels der nonnen van Calvariënberg zóódanig verscherpt, dat de „begientjes” zich niet langer mochten wijden aan de verzorging der kranke Maastrichtenaren.

In strenge kloostertucht moesten ze zich totaal van alle aardse besommeringen terug trekken.

Het christelijke Maastricht zat plotseling beroofd van de hulp van haar, die bij uitstek de Christelijke Charitas weten te beoefenen.

Dat deed Maastricht besluiten, om de Christelijke Charitas weer binnen z'n muren in te halen.

Dies wendde het zich om hulp tot de Grauwe Zusters uit 't klooster van St. Elisabeth te Hasselt.

De Grauwe Zusters waren bereid, om aan Maastricht haar liefdediensten te bewijzen.

Maar.... Maastricht had toen „te maken” met de Staten-Generaal van Holland.

De Staten-Generaal weigerden den Zusters verlof om zich in Maastricht te vestigen.... totdat in 1673 de Fransche Koning Lodewijk XIV, Maastricht wist in te nemen.

Die gaf de Grauwe Zusters permissie.

En zóó kwam 't, dat 't stedelijk Bestuur van Maastricht in 1673, voor 7400 gulden, 'n gebouw heeft aangekocht, 't welk tot klooster werd ingericht en spoedig daarop met twee aangrenzende huizen vergroot is geworden.

Dit gebouw en die huizen maken op 't oogenblik „Ons Museum” uit. Wie de inrichting op vandaag aandachtig bekijkt zal zich, aan de hand dezer gegevens, kunnen verklaren, hoe of 't komt, dat „Ons Museum” op 't eerste gezicht den indruk maakt van 'n „wirwar”, van 'n „complicatie”, waaruit niet is wijs te worden.

En toch.... de oordeelkundige wijze, waarop „Ons Museum” thans gerestaureerd wordt, zal wel dra en „wirwar” en „complicatie” ontwaren.

Doch over die restauratie 'n ander maal.

Nu hebben we 't over de geschiedenis van „Ons Museum”.

Reden, waarom beide huizen zoo gauw moesten aangekocht worden was 't feit, dat de Grauwe Zusters belast werden met de verzorging van krankzinnigen.

't Convent der Grauwe Zusters te Maastricht werd aldoor grooter.

Grooter ook werd de behoefte aan 'n eigen kapel.

En zoo zien we 't in 1705 gebeuren, dat in den „Heksenhoek” van Maastricht 'n kapel wordt gebouwd.

Die kapel is thans de plaats waar, na zoovele jaren, Limburg's Geologie wordt ondergebracht!

* *

M'n ondervragers van 29 Juni l.l. willen, omtrent de historie van „Ons Museum” méér weten??..... Goed.

In 1796 moesten de Grauwe Zusters haar zegenrijken arbeid staken.

Hare communiteit werd ontbonden.

Met 't klooster was 't gedaan.

't Werd opgeheven, in 1821 van Stadswege overgedragen aan „Het Algemeen Armbestuur”.

Dit bracht er de Maastrichtsche krankzinnigen in onder tot 1847, toen deze naar Calvariënberg verhuisden.

Van 1854—1859 diende 't voormalige klooster der Grauwe Zusters tot verblijf aan gebrekkige vrouwen en van 1859—1881 aan verlaten, hulpbehoevende jongens van het gesticht van den H. Vincentius à Paulo.

In 't begin der tachtiger jaren verloor 't oude klooster op de Looiersgracht voor goed z'n liefdadige bestemming.

't Kwam in stedelijk bezit en werd van toen af gebruikt voor de meest verschillende doeleinden.

Nu eens diende 't als pakhuis, dan weer werd 't hervormd tot woning van Stadsambten.

Henri Govaerts heeft er z'n schildersatelier in gehad, terwijl 'n gedeelte der gebouwen dienst deed als scholen van lager onderwijs. 'n Oogenblik zelfs was 't: Brokkenhuis.

Totdat, in den herfst van 1912, 't Gemeentebestuur de gebouwen in bruikleen afstond aan „het

Natuurhistorisch Genootschap in Limburg".

Laten we hopen, dat ze thans voor goed eene bestemming gevonden hebben. Inimmers, hunne restauratie, zoo krachtig en zaakkundig door Maastricht ter hand genomen, eenmaal voltooid, zal ze maken tot een architectonisch juweeltje.

De Natuurhistorische schatten door het Genootschap binnen hun muren bijeengebracht, zullen de gebouwen bezienswaardigheden doen bevallen, die de uitgaven, door de stad aan den „Heksenhoek" besteed, alleszins gewettigd zullen maken.

Raath-Bingelrade.

Jos. CREMERS.

Nog enkele merkwaardige vondsten.

Dank 't Natuurhistorisch Genootschap konden er in de laatste jaren belangrijke vondsten gedaan en gepubliceerd worden.

Gedaan worden, omdat onze Vereeniging heel wat meer belangstelling voor de wilde flora heeft opgewekt, dan zulks voorheen 't geval was.

Gepubliceerd worden, wijl 't Genootschap de Limburgsche plantenliefhebbers tot elkaar heeft gebracht, hen heeft geleerd met elkaar voeling te houden.

Niet 't minst zijn er dit jaar verrassende vondsten gedaan en kwamen er allerinteressantste mededeelingen binnen.

Voorbeelden?!....

Brunella alba Pall. Dit allerliefst plantje, 'n zusje van onze gewone Brunel, behoort thuis in zuidelijke landen van Europa. De 15—20 c.M. hooge slengels eindigen in een bloemhoofdje met centimeter-groote, witgele bloemetjes; de grijsachtig behaarde bladeren zijn diep ingesnoeden.

't Werd nog maar op 'n paar plaatsen in ons land waargenomen.

Thans heeft de heer Stessen, Gymnastiek-leeraar te Rolduc, 't in veel exemplaren aangetroffen in de buurt van Spekholzerheide. Vermoedelijk is 't met den mijnspoorweg aangevoerd.

Onze gewone Brunel heeft meestal donker-violette bloemen en gave bladeren. Maar er komen ook exemplaren voor met zuiver-witte bloemen, alsmede exemplaren met geslipde bladeren.

Deze twee eigenschappen kunnen, maar behoeven niet altijd samen te gaan.

Voor al voor mededeelingen omtrent den zeldzamen witbloemigen vorm van de gewone Brunel houden we ons aanbevolen.

De heer Vroemen, landbouwonderwijzer te Schinveld, vond in 'n boschje bij Bingelrade enkele exemplaren van de bekende veelbloemige Salomonszegel, waarbij aan ieder bloemtros een 3—5 c.M. lang schutblad zat. Dat verschijnsel was hier nog niet waargenomen; althans daaromtrent is niets vermeld. Voor 't builenland wordt 't als zeldzaam opgegeven.

't Verhoogt nog enigszins de fraaiheid van onze Salomonszegel, die toch al 'n plaatsje in onze tuinen waardig is.

De variëteit met dubbele bloemen is zó zeldzaam geworden, dat ze nauwelijks meer bij bloemisten te koop is.

Wel is dit 't geval met 'n vorm, die 'n meter-hoogen stengel heeft en ook anderszins forscher is.

Misschien willen onze leden er eens op letten, of bij de gewone Salomonszegel deze vorm met groote schutbladen voorkomt.

Deze Rosacee, waarvan we meenden, dat ze in Zuid-Limburg ontbrak, is door den heer J. Pagnier

(Maastricht) gevonden langs 't spoor bij Geulle.

Al is 't daar ter plaalse nu wel juist 'n groci-plaals, die met haar natuurlijke standplaatsen geheel overeenkomt, n.a.n. 'n allijd vochtige, humusrijke grond, door de talrijke bronnetjes, welke hoog op de heuvels ontspringen, toch is 't best mogelijk, dat de plant er met 't spoor werd aangevoerd.

Want ze groeit er maar op 'n heel klein plekje en dan nog maar in enkele exemplaren. Hiervan kan echter best ook 't aanleggen van 't dubbele spoor oorzaak zijn.

't Zou vreemd zijn, dat deze fraaie plant, die toch in 't naburig Belgisch en Duitsch grondgebied, vlak bij de grenzen, niet zeldzaam is en ook in Noordbrabant voorkomt, hier bij ons in Z. Limburg niet zou willen lieren. Maar als zulks 't geval mocht zijn, staat ze in dat opzicht niet alleen.

Nuth.

A. DE WEVER.

Aanwinsten voor de Boekerij.

Dr. Ernst Schäff, Lehrer für Zoologie an der Kgl. Tierärztlichen Hochschule zu Hannover. — Die wildlebenden Säugetiere Deutschlands. Mit 76 vom Verfasser selbst gezeichneten Abbildungen. Neudamm 1911, Verlag von J. Neumann. (Jos. Cremers).

Christian Quix. — Naturbeschreibung der Schmetterlingen und Conchilien nach dem Handbuch der Zoologie des Herrn Dr. und Professor G. A. Goldfuss. Aachen, Druck und Verlag von Urlichs, 1825. (Idem).

Christian Quix. — Naturbeschreibung der Ur- und Pflanzenthiere, der Würmer, Strahlenthiere, Spinnen, Scorpionen und Krebse, nach dem Handbuch der Zoologie des Herrn Dr. und Prof. G. A. Goldfuss. Aachen, M. Urlichs, 1823. (Idem).

Christian Quix. — Naturbeschreibung der Fische und Reptilien, nach G. A. Goldfuss. Aachen, M. Urlichs, 1827. (Idem).

Christian Quix. — Naturbeschreibung der Vögel, nach G. A. Goldfuss. Aachen, M. Urlichs, 1828. (Idem).

Christian Quix. — Naturbeschreibung der Ungelüfteten Kerfe, Halbdeckflügler, Käfer, Zweiflügler, Haut-, Grad und Netzflügler, nach G. A. Goldfuss. Aachen, M. Urlichs, 1824. (Idem).

Otto le Roi und August Reichensperger. — Die Tierwelt der Eifel in ihren Beziehungen zur Vergangenheit und Gegenwart. Mit einer Verbreitungskarte. Sonderabzug aus der Eifelfestschrift, 1913. (Schrijver).

Dr. G. L. L. Kemmerling, m.i. — Een bezoek aan den Grenchenberg-tunnel. Overgedrukt uit de verslagen der Geologische Sectie van het Geologisch-Mijnbouwkundig Genootschap voor Nederland en Koloniën. Tweede deel. (Schr.)

Dr. B. G. Escher. — Geologie en Tunnelbouw. Voordracht gehouden bij den aanvang zijner lessen in de toegepaste geologie, als Privaat-docent aan de Technische Hoogeschool te Delft, op den 7den Maart 1914. (Schr.)

Ch. Th. Groothoff. — Over eene nieuwe verwerking-methode van Pyriet houdende Tinertsen. (Schr.)

Officieel.

Nieuwe leden van het Nat. Hist. Gen.: O. Ackens, apotheker, Vaals; F. J. H. M. Eyck, hoofdonderwijzer, Siltard; A. J. de Beaufort, predikant, Gulpen; Mr. J. C. van Sonsbeeck, griffier Kantongerecht, Maastricht.

De Secretaris verzoekt den leden dringend om alle adresveranderingen, alle aanmeldingen van nieuwe leden en opzeggingen van lidmaatschap uitsluitend en alleen aan hem te melden, daar het